
Eteenpäin-lehden lakkauttaminen 1988 — toimitustyöntekijät vasaran alla

Olli-Pekka Hietanen

Eteenpäin-lehden ja sen kilpailijan, Etelä-Suomen lakkauttamistieto kesällä 1988 tuli yllättäen. Tuskin kovin moni osasi ajankohtana odottaa ratkaisua Kotkassa vuosikymmenet jatkuneeseen lehtikilpailuun. Yhtä vähän ratkaisua osattiin ennakoida sellaisena, jona se lopulta vuodenvaihteeseen 1989 mennessä hahmottui.

Kotkalaislehtien lakkauttaminen seurasi niiden vuosia jatkuneita miljoonatappioita. Eteenpäin-lehden ja Etelä-Suomen kilpailu oli pudottanut 1980-luvulla niin tilaus- kuin ilmoitushintojenkin tason niin, että lehdille oli tullut yhä vaikeammaksi palauttaa hintataso edes lähelle normaalia tilannetta. Samaan aikaan sekä lukija- että ilmoitusmarkkinat supistuivat, kun taas graafisen alan kustannukset kohosivat voimakkaasti. Kummankaan lehden ulkopuoliseen tukipanokseen ei myöskään voitu odottaa suurta lisäystä.

Ellei lehtikilpailuun olisi saatu ratkaisua 1988, sen eteen olisi tultu viimeistään tilanteessa, jossa toinen lehdistä tai molemmat olisivat joutuneet sijoittamaan kymmeniä miljoonia markkoja uuteen painokoneeseen. Ratkaisun ajankohtaan vaikutti tappioiden lisäksi myös Kouvolan Sanomien pääomistajan,

Jouni Kaikon halu myydä lehtiyhtiön osakeomistustaan ennen myyntivoittoverotuksen kiristymistä vuodenvaihteen 1988-89 lainmuutoksen seurauksena.

Yhden seitsenpäiväisen sanomalehden, Kotkan Sanomien, synnyttäminen Etelä-Kymenlaaksoon edellytti siltä sitoutumattomuutta. Sosiaalidemokraattisen Eteenpäin-lehden tavoin puolueeseen sidotulle lehdelle olisi mitä todennäköisemmin löytynyt aina kilpailija. SDP:n vahva kannatus Kymenlaaksoissa edellytti toisaalta toisen, puolueeseen sitoutuneen Viikko-Eteenpäin-lehden perustamista. Lehtiratkaisu merkitsi omistussuhteiden mittavia uudelleenjärjestelyjä myös Kouvolassa, kun Kouvolan Sanomien julkaisijaksi ja Kotkan Sanomien merkittäväksi osaomistajaksi perustettiin kokonaan uusi viestintäyhtiö, Kymen Viestintä Oy.

Järjestelyssä Eteenpäin Osakeyhtiön taustaryhmät ja Kymen Viestintä perustivat Kotkan Sanomat Oy:n. Eteenpäin Osakeyhtiön suora omistusosuus Kotkan Sanomista on 40 prosenttia. Sosiaalidemokraattisten sanomalehtien omistama sijoitusyhtiö Suomen Viestintärahoitus Oy on mukana 15 prosentilla, ja kotkalaisten sosiaalidemokraattisten työvä-

enjärjestöjen omistama sijoitusyhtiö Ojamari Oy 5 prosentilla. Lopun 40 prosentin osuuden yhtiöstä omistaa Kymen Viestintä.

Kymen Viestinnän osakkaita ovat puolestaan Eteenpäin Osakeyhtiö (23,3 prosentin omistusosuus osakkeista), Suomen Viestintärahoitus Oy (11,7 %), Kymmene Oy (31,7 %), Sanoma Osakeyhtiö (23,3 %) ja Jouni Kaikko (10 %).

Työoikeuden ennakkotapaus

Omistusmuutokset vaikuttivat voimakkaasti myös Eteenpäin-lehden ja Etelä-Suomen toimitushenkilöstöjen asemaan. Vaikka Kotkassa ei lopulta toteutunutkaan senmittainen työttömyys kuin alun perin oli arveltu (kesällä 1988 työttömiksi jäävien määräksi arvioitiin yli 20, vuodenvaihteessa 1989 työttömiä toimitustyöntekijöitä oli 6), lehtiratkaisu nosti esiin joukon toimitustyöntekijöiden työsuhdeturvaan liittyviä kysymyksiä ja osoitti samalla, että erityisesti ns. kollektiivinen työsuhdeturva kaippaa edelleen parannuksia. Työoikeuden kannalta Eteenpäin-lehden ja Etelä-Suomen lakkauttamisella onkin selkeä ennakkotapauksen luonne.

Eteenpäin-lehden henkilöstölle lakkauttamisesta ilmoitettiin 2. kesäkuuta 1988 tiedotustilaisuudessa, jonka kokoonkutsussa aiheeksi oli ilmoitettu "*Toimintastrategiat*". Tilaisuudessa ilmeni, että Kotkan lehtiratkaisusta ja kahden sanomalehden lakkauttamisesta oli jo laadittu esisopimus, jonka Eteenpäin Osakeyhtiön hallitus oli juuri ennen tiedotustilaisuutta hyväksynyt. Neuvotteluja ratkaisusta oli käyty koko edeltävän vuoden ajan.

Eteenpäin-lehden työntekijöiden mielestä lehtiyhtiö oli karkeasti rikkonut voimassa olleiden työehtosopimusten ja yhteistoiminta-

lain mukaisia tiedottamisvelvoitteita, joiden mukaan yritysten työntekijöillä on *oikeus saada tieto* ja samalla *tilaisuus esittää neuvotteluissa näkemyksensä* yrityksen toimintaan liittyvästä asiasta *ennen kuin* työnantaja tekee sitä koskevan ratkaisun.

Työnantajan rikkomusta ei kuitenkaan riitautettu. Sitä ei pidetty tarkoituksenmukaisena tilanteessa, jossa haluttiin säilyttää toimiva neuvotteluyhteys osapuolten välillä. Neuvottelurauhan säilyttämiseksi työnantaja ei myöskään riitauttanut työntekijöiden laitonta lakkoa, jolla he 2. kesäkuuta protestoivat lakkauttamista vastaan.

Toimitushenkilöstön heikko neuvotteluasema

Eteenpäin-lehden lakkauttamisprosessi oli käynnistetty lyömällä laimin yt-lain mukaiset tiedottamisvelvoitteet. Myös toimitushenkilöstön neuvotteluasema oli perustaltaan ilmeisen huono, kun heti lakkauttamistiedon yhteydessä oli todettu, ettei noin puolta Eteenpäin-lehden ja Etelä-Suomen toimitustyöntekijöistä enää tarvita. Toisaalta ilmoitettiin, että lehtien kaikki työntekijät tullaan irtisanomaan. Yhdellekään työntekijälle ei ollut näin taattu varmaa neuvotteluasemaa, kaikki henkilöstöratkaisut tehtiin uudelta pohjalta, ja tilanteessa oli työntekijäpuolen kannalta vähintään vaikea vaatia mitään myönnytyksiä. Eteenpäin-lehden ja Etelä-Suomen toimitusosastot kieltäytyivät heti henkilöstöneuvottelujen alussa keskustelemasta työnantajan kanssa uuden lehden toimitustyöntekijöiden nimelistasta. Osastot eivät halunneet ottaa kantaa siihen, ketkä lakkautettavien lehtien työntekijöistä pitäisi palkata Kotkan Sanomiin ja ketkä jäisivät sen ulkopuolelle. Se, mihin työntekijäpuoli pyrki aktiivisesti vaikuttamaan, oli Kotkan Sano-

miin palkattavan toimitushenkilöstön määrä.

Työnantaja tarjosi Kotkan Sanomien toimituksen vahvuudeksi neuvottelujen alussa 30 työntekijää. Toimitusosastot pitivät omana tavoitteenaan 35 työntekijän toimitusta. Lähtökohdista päädyttiin vuodenvaihteessa 1988-1989 aloittaneeseen 32 toimitustyöntekijän Kotkan Sanomiin.

Lopullinen ratkaisu oli kaupankäynnin tulos. Neuvotteluissa 31. vakinainen toimi saavutettiin sillä, että toimitusosasto lupautui luopumaan sijaisuuksista eli talvilomien ja sairastapausten lomittajien vaatimisesta. Suostuminen juttujen yhteiskäytösopimukseen Kouvolan Sanomien kanssa toi puolestaan Kotkan Sanomiin 32. toimituksellisen työpaikan. Tosin Etelä-Suomen toimitushenkilöstöllä oli vanhastaan miltei vastaava juttujen ja kuvien yhteiskäyttöä koskeva sopimus Kouvolan Sanomat-konsernissa.

Periaatteiden törmäys: yhteiskäytösopimus

Eteenpäin-lehden toimitusosasto vastusti yhteiskäytösopimusta pitkälti periaatteellisista syistä. Toimittajat kokivat juttuvaihdon arveluttavaksi oman työnsä ja uuden lehden journalistisen omaleimaisuuden kannalta.

Yhteiskäyttö nähtiin yleisellä tasolla alkuna kehitykselle, jossa toimittaja työskentelee välikappaleena kirjoittamalla lehteensä juttuja, joita työnantaja voi halutessaan siirtää usean omistamansa viestintävälineen käyttöön. Kymenlaakson paikallisella tasolla toimitusosastoa pelättiin tiedonvälityksen painotusten vääristymiä, kun Kouvolassa tehtyjä juttuja siirrettäisiin Kotkan Sanomiin ja päinvastoin.

Työntekijäpuoli teki työnantajan yhteiskäytösopimuksesta valmistelemaan malliin omat tarkistusesityksensä, joista suurin osa myös hyväksyttiin. Kotkan Sanomien sopi-

muksessa esimerkiksi mainitaan, että kaikki lehdessä tuotettu aineisto on päätoimittajan vallassa eli hän voi halutessaan kieltää sen käytön Kouvolan Sanomissa. Aikaisemmassa, Etelä-Suomen ja Kouvolan Sanomien välisessä sopimuksessa tällaista mainintaa ei ollut. Samalla on sovittu, että myös yksittäinen toimittaja voi kieltää juttunsa käytön Kouvolan Sanomissa. Tällöin toimittajan on ilmoitettava tahdostaan ennen kuin juttu lähetetään la-dottavaksi.

Kiista naisten asemasta henkilöstövalinnoissa

Kotkan Sanomien toimitushenkilöstön valinnan yhteydessä syntyi nopeasti laantunut, mutta silti huomionarvoinen kiista naisten asemasta toimitustyöntekijöitä valittaessa. Voimakkaimmillaan eripura oli silloin, kun lakkautettavien lehtien toimitusosastoille annettiin ensimmäinen lista uuteen lehteen kaavailuista työntekijöistä. Naisille oli tuossa listassa varattu vain muutama vakanssi ja he esitivät tullessa syrjityiksi osaltaan sukupuolensa vuoksi. Työnantaja oli samalla heidän mielestään sivuuttanut ainakin osittain ammatillisen pätevyyden ja koulutuksen merkityksen valinnoissa.

Työnantaja ei myöntänyt valintojen väitettyä epäsuhtaa. Se korosti valinnan yhteydessä jatkuvasti "kokonaisammattitaitoa, yhteistyökykyisyyttä ja soveltuvuutta" uuden lehden tehtäviin. Työnantajan mielestä henkilöstön sukupuolella ei ollut mitään merkitystä toimitustyöntekijöitä valittaessa.

Jos sukupuolen merkitykseen haluaa kiinnittää erityistä huomiota, on todettava, että valintakriteerien määrittäjät olivat sukupuoleltaan nimenomaan miehiä, joiden oma käsitys esimerkiksi kokonaisammattitaidosta saattaa arvostuksiltaan vastata lähemmin sitä

ammattitaitoa ja toimintatapaa, jonka myös heidän välittävinaan olleet miehet olivat omaksuneet. Tämän kirjoittaja ei kuitenkaan tekemiensä haastattelujen perusteella usko, että valintakriteerien mahdollinen painottuminen olisi ollut tarkoituksellista, vaan pikemminkin juuri kuvatonlaista *ns. sisäistettyä syrjintää*.

Toisaalta myös osa henkilöstövalintojen sosiaalisista perusteista (taloudellinen ja perhetilanne) saattoi työnantajan niin tulkitessa kiertyä naistyöntekijöitä vastaan. Esimerkiksi voitiin katsoa, että naimaton ja lapseton nais-toimittaja oli vapaa hakemaan työtä muualta kuin Kotkasta. Toisaalta hyvätuloinen aviomies oli houkutteleva peruste sille, että nais-toimittaja työttömänäkin sai kohtuullisen toimeentulon. Sosiaalisten valintaperusteiden tulkinnassa "henki" olikin kärjistäen: "naimaton, lapseton, työtön".

T-ryhmän työttömyys

Kotkan lehtiratkaisu kohteli kovimmin *ns. T-ryhmän* (kopistit, oikolukijat) työntekijöitä. Ryhmän kohtalo liittyi kiinteästi naistyöntekijöiden asemaan toimitushenkilöstöä valittaessa. Eteenpäin-lehden kuudesta T-ryhmäläisestä viisi oli naisia, joista puolestaan 4 oli vuodenvaihteessa 1988-1989 työttöminä. Yleisellä tasolla T-ryhmän työllisyyden kompastuskiveksi uhkaa muodostua sama tekijä, joka oli selkeästi havaittavissa jo Kotkan ratkaisussa: työnantaja haluaa päästä uuden tekniikan myötä eroon toimenkvaltaan kapealalaisista työntekijäryhmistä lehtien toimituksissa.

Lähinnä teknisluonteista työtä tekevät T-ryhmäläiset ovat samalla työnantajan kannalta toimituksen halvin työntekijäryhmä. Kustannussäästöjen sijasta tai vähintään niiden

rinnalla T-ryhmän pudottamista uuden lehden toimituksesta voikin perustella *vaatimuksella toimitustyön joustavuudesta*: valokuvaaja osaa sekä ottaa lehtikuvat että valmistaa ne, kuvaaja voi näin liikkua myös toimituksen ulkopuolella ja käydä juttukeikoilla, kopisti kykenee tähän harvemmin ainakaan täysipainoisesti. Työnantajan hyödyksi tulee valokuvaajan tehtäväkentän laajentamisen kautta aikaisemmin kahden työntekijän työpanos. Tosin tuosta työstä ei makseta kahden työntekijät palkkaa.

Toimitustyön (tulevissa) uudelleenjärjestelyissä T-ryhmän heikkoon asemaan vaikuttaa epäilemättä myös se, että ryhmä jää noin 8 000 jäsenen Suomen Sanomalehtimiesten Liitossa reaalisilta vaikutusmahdollisuuksiltaan pieneksi noin 400-500 toimitustyöntekijän ryhmäksi.

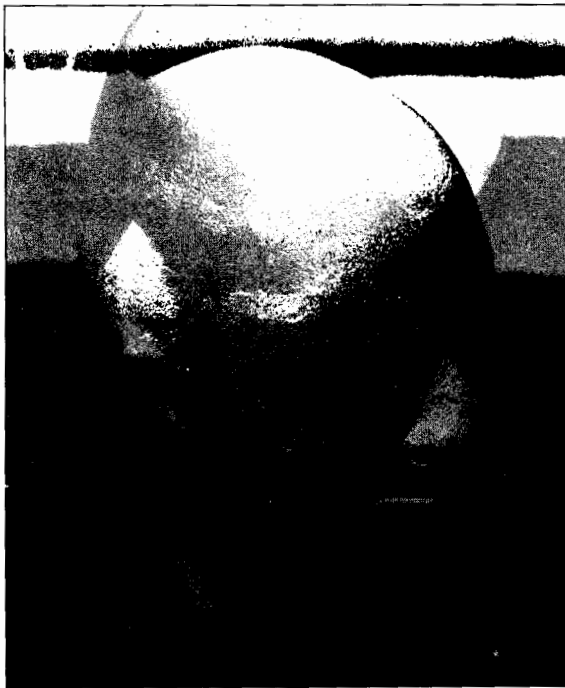
Artikkeli perustuu kirjoittajan pro gradu -tutkielmaan Hietanen, Olli-Pekka. Eteenpäin-lehden lakkauttaminen Kotkassa 1988. Tapaustutkimus toimitushenkilöstön asemasta, kun sanomalehti lakkautetaan. Tampereen yliopisto 1990.

Tutkimuskohteen tapausluonteen vuoksi kirjoittaja kehottaa tutustumaan tutkielman moninaiseen lähdemateriaaliin.

Kirjallisuus

- BRUUN, L. & KEROSUO, L. & STRANDÉN, P. & VUORTAMA, T. Viestinnän lait ja säännöt. Toinen, uusittu painos. Rauma 1984.
- ETEENPÄIN osakeyhtiön toimintakertomukset 1976-1988. Kotka.
- GRAAFINEN teollisuus. Toimialakatsaus 1988. Teollistamisrahasto Oy. Toimittanut Ritva Puputti. Helsinki.
- GTT:n ja SSL:n välinen työehtosopimus 1986-1989. Helsinki 1986.
- GTT:n ja SSL:n välinen työehtosopimus 1989-1992. Helsinki 1989.
- HÖLTTÄ, K. Sopimusvapaus ja työrauhavelvollisuus. Teoksessa: Työoikeudellisen yhdistyksen vuosikirja 1986, 99-105. Helsinki 1987.
- KAHRI, T. & VIHMA, J. Työsopimuslaki 1986. 2. painos. Espoo 1987.

- LAATUNEN, L. Työnantajan YTL:n mukaisista yhteistoimintavelvoitteista ja neuvotteluelvoitteen täyttymisestä. Teoksessa: Työoikeudellisen yhdistyksen vuosikirja 1980. Helsinki 1980.
- LAATUNEN, L. & SAVONEN, E. & YLÄ-HOKKALA, K. Yhteistoimintalaki 1979. Uudistettu laitos. Espoo 1983.
- LAATUNEN, L. & SAVONEN, E. & YLÄ-HOKKALA, K. & ÄIMÄLÄ, M. Yhteistoimintalaki 1989. 3. uudistettu painos. Espoo 1989.
- RUSAMA, R. Työsuhdeturva. Työsuhdeturvan kehittämistä koskeva lainsäädäntö selityksineen. Tampere 1984.
- TIITINEN, K-P. & SALOHEIMO, J. & BRUUN, N. Yritystoiminnan muutokset ja työsuhdeturva. Keuruu 1989.
- TYÖSUHDETURVAN ja yhteistoimintamenettelyn uudistus-esitys. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki 1988.
- VIESTINTÄ, tekijänoikeus ja tietosuojat. Lakikokoelma 1988. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988.
- VIRTANEN, M. Eräitä näkökohtia liikkeen luovutusta koskevista säännöksistä. Teoksessa: Työoikeudellisen yhdistyksen vuosikirja 1983, 195-201. Helsinki 1983.
- VIRTANEN, M. Käytännön työoikeutta. Työsuhdeasian tulkintaongelmia. Kirjapaino R. Lunkka Ky 1984.
- ÄIMÄLÄ, M. Liikkeen luovutus ja työsuhteet. Teoksessa: Työoikeudellisen yhdistyksen vuosikirja 1987, 85-149. Helsinki 1987.

PSYKOLOGIA- LEHTI 1990

Julkaisija: Suomen psykologinen seura

Tilauhinnot: jäsenilaus 130 mk ja opiskelijat 75 mk (sisältävät jäsenmaksun), muut (Suomi ja Pohjoismaat) 170 mk, yhteisöt 220 mk, muut maat 220 mk, irtonumerot 35 mk

Tilaukset: Psykologia-lehti, Mariankatu 7 C, 00170 Helsinki

Ps-tili: 9544-2